

**ARDIMDAKI
YILLAR**

YILDIZ SERTEL

YILDIZ SERTEL
ARDIMDAKI
YILLAR

© 2018, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: İletişim Yayınları, 2001

Can Yayınları'nda 1. basım: Aralık 2018, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Editör: Özlem Alkan Karakuş

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek, Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4 Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2 Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3268-3

Bu kitapta yer alan Nâzım Hikmet şiirleri Yapı Kredi Yayınları ve Nâzım Hikmet vârisinin izniyle kullanılmıştır. (Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2014)

Kitabın sonunda yer alan fotoğraf ve belgelerin önemli bir kısmı 4 Aralık 2015'te Tan Evi'nde düzenlenen "Sertel Ailesi, Selanik'ten Silaya" sergisinden alınmıştır.

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750732683

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

YILDIZ SERTEL
ARDIMDAKI
YILLAR

ANI

♥can

Yıldız Sertel'in Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Annem Sabiha Sertel Kimdi, Neler Yazdı?, 2018

Susmayan Adam, 2018

YILDIZ SERTEL, 1923'te New York'ta doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ndeki eğitiminin ardından İkinci Dünya Savaşı boyunca Londra'da üniversite eğitimini tamamladı. 1950 yılında annesi Sabiha Sertel ve babası Zekeriya Sertel'le beraber Türkiye'yi terk eden Yıldız Sertel, ailesiyle bir süre Avrupa'nın çeşitli ülke ve şehirlerinde yaşadıkdan sonra Sovyetler Birliği'ne gitti. Sabiha Sertel'in ölümünün ardından Zekeriya Sertel'le beraber Paris'e yerleşti. 1971-1989 yılları arasında Paris'te öğretim görevlisi olarak ders verdi. 2009'da İstanbul'da öldü.

İçindekiler

Önsöz	13
Birinci Bölüm: Çocukluğum: Annem, Babam, Nâzım ve Mahallemiz	15
İkinci Bölüm: İkinci Dünya Harbi'nin Sonunda Avrupa: Paris'te, Viyana'da ve Sosyalist Ülkelerde Neler Oluyordu?	147
Üçüncü Bölüm: Sovyetler Birliği'nde Altı Yılda Edindiğim Bilgiler, Kırılan Hayaller, Acı Kayıplar	233
Dördüncü Bölüm: Paris (1969-1989) Hürriyete Kavuştuk, Yurdumuza Kavuşamadık	307

Bu yapıtı, *Ardımdaki Yıllar*'ın
üç büyük insanına:
Annem ve babam,
Sabiha ve Zekeriya Sertel ile
Nâzım Hikmet'e ithaf ediyorum.

Önsöz

Neler yapmadık şu vatan için!
Kimimiz öldük,
kimimiz nutuk çektik.¹

Ben ne öldüm, ne de nutuk çektim. Ancak bilim dalındaki çalışmalarım, ortaya çıkardığım birkaç yapıtımla Türk toplumunun bazı sosyal ekonomik sorunlarını açığa çıkarmaya çalıştım.

Ardımda kalan yıllar, Türkiye’de demokrasi, hürriyet, insan hakları ve sosyal adalet için sürekli bir savaş veren iki insanla, annem ve babam, Sabiha ve Zekeriya Sertel’le beraber geçti. Polis devletinin baskısı yüzünden, onlarla beraber 1950’de yurtdışına çıkmak zorunda kaldıktan sonra, Doğu ve Batı Avrupa’nın değişik ülkelerinde yaşadım, değişik üniversitelerinde okudum, değişik sosyal rejimler ve yaşantılar gördüm. Kısacası çok gezdim, çok gördüm, gördüklerim üzerinde düşündüm.

Aşağıdaki yapıtta, yaşantımı, yaşadığım ülkelerin sosyal ve siyasi koşullarını aktararak vermeye çalıştım. Değişik deneylerden geçen, yaşantısından pek çok şeyler öğrenen, dersler alan bir insan, bunlardan, kendisinden sonraki kuşakların da faydalanmasını ister. Yaşamım sırasında, başta Nâzım Hikmet olmak üzere, Türkiye’nin siyasi ve edebî hayatında önemli yeri olan kişilere rastladım. Onları, yaşantımda yer aldıkları ölçüde birer insan olarak vermeye çalıştım. Bilinçli olarak putlara, birer dogma veya din haline getirilen inançlara karşı kırıcı davrandım. Haklı bir dava için çıkılan yoldaki sapmaları, yanlışları gizlemeye çalışma-

1. Orhan Veli Kanık, “Vatan İçin”.

dım; çünkü geriye bakmanın bir amacı da hataları görmek ve onlardan ders almaktır.

Anılarımın birinci bölümünde, Türkiye’den ayrıldığımız 1950 yılına kadar yurdun ve çevremizdeki aydınların durumunu, kendi yaşantım çerçevesi içinde vermeye çalıştım. [Mustafa] Kemal döneminin çocuğu olduğum için, ilkokul ve genç kızlık anılarım biraz da bir devrimin hikâyesidir. Bu devrimin benim özel hayatımda, annemle babamın ve Nâzım Hikmet’in siyasi hayatlarındaki yankıları ilk bölümün temel konularıdır. Son iki bölümse Avrupa ve özellikle Doğu Avrupa’daki yaşantımız ve biraz da oralarda “sosyalist devrim” uygulamasının hikâyesidir. Nâzım Hikmet’i ve annem Sabiha Sertel’i Sovyet topraklarına gömdükten sonra, 1969’da ayrıldık biz o diyardan, babamla beraber. Ve de pek acı anılarla.

Şu satırları yazdığım sırada, Doğu Avrupa’da esen demokrasi rüzgârını kıvançla izliyorum. Ömrümüz boyunca, ailece savaşımlarımız polis devletine karşıydı. Benim yaşantıma şekil veren büyük olay, [4 Aralık] 1945’te, demokrasi savaşı veren *Tan* gazetesinin, faşist komandoların balyozlarıyla yıkılmasıydı. Bizi, ailece yurtdışına iten olay, “tek parti, tek şef” prensiplerine, keyfî idareye karşı verilen savaştı.

Ne yazık ki, bugün yüzler ve hatta binlerce Türk vatandaşı aynı dramı yaşıyor. Kimi yurttan çıkamıyor, kimi yurda dönemiyor, kimi hapiste işkence görüyor. Ta Namık Kemal’ler, Fikret’lerle başlayan, Serteller tarafından devam ettirilen hürriyet ve demokrasi savaşı, kurbanlar vermeye devam ediyor.

Şu satırları yazdığım yıl, Avrupa’da insan hakları yılı, totaliter rejimlerin birer birer demokrasiye dönüşmeye başladığı yıl. Bizimse bu vatan için yapacak daha çok işimiz var. Ta ki polis devleti hukuk devletine dönüşsün, yurtdışına itilenler yurda dönsün, kollara vurulan zincirler kopsun, düşünen insan özgürlüğüne kavuşsun.

Yıldız Sertel
Paris, 26 Kasım 1989

I. BÖLÜM

Çocukluğum: Annem, Babam, Nâzım ve Mahallemiz

Fırtınalı bir ailede dünyaya gelmiştim. Anlattıklarına göre, annemle babam ABD’de tahsilde oldukları sırada orada doğmuş, küçücük bir bebek olarak Türkiye’ye getirilmişim. O yıllar, cumhuriyetin kuruluş yıllarıydı (1923). Babamın anlatığına göre, Ankara çamur içinde bir köydü. İçinde oturulacak doğru dürüst bir bina bile yoktu. Mustafa Kemal ve etrafındakiler yeni bir Türkiye yaratmak çabasındaydı. Babama da matbuat müdürlüğü görevi verilmişti. Ancak ABD’de mikrop görmemiş olan küçük bebek, Ankara’nın mikroplu sütlerine dayanamıyordu. Ben diyareye tutulunca, annem beni apar topar İstanbul’a götürmek zorunda kalmıştı.

Kendimi bildiğim zaman, Nişantaşı’nda bir apartmanda oturuyorduk. Ancak babam yoktu, sonradan öğrendiğime göre onu Sinop’a sürmüşlerdi. Sebebini bilemezdim. Zaten o günleri hayal meyal de olsa nasıl hatırladığıma şaşıyorum. Çünkü babam, Takrir-i Sükûn Kanunu’ndan sonra Sinop’a sürülmüştü. Belirsiz bir sebepten, yani 1925’te. Ben o tarihte üç yaşındaydım. Tek hatırladığım şey, annemin eve geceleri geç geldiği (o sıralarda tek başına *Resimli Ay* ve *Resimli Perşembe* dergilerini çıkararak bizi geçindirmeye çalışıyormuş) bize, ablam Sevim’le bana, babamın teyzesinin kızı Ayşe Ablamın baktığıydı. O güç yıllarında dahi annem bizden şefkatini eksik etmemişti. Bir de hatırladığım şey, daha sonraları, babamı görmek üzere bizi Sinop’a götürmeleriydi.

Sinop'ta gördüğüm bir manzara uzun zaman gözümün önünden gitmemişti: Bir yokuşun başında, gözlerine kadar örtülü siyah çarşafı bir kadın. Herhalde Nişantaşı'nda hiç böyle bir manzara görmemişim ki, o kadın uzun zaman gözümün önünden gitmedi.

Asıl fırtınalı yıllar, babam Sinop'tan döndükten sonra başlamıştı. O yıllar, annemle babamın beraberce *Resimli Perşembe* ve *Resimli Ay* dergilerini çıkardıkları yıllardı. 1927 ile 1928 yılında Nâzım Hikmet de *Resimli Ay*'da çalışmaya başlamıştı. O tarihlerde ben de artık gördüklerimi hatırlayabilecek yaşıyordum.

O vakit, 25 yaşlarında bir delikanlı olan Nâzım, yalnız dergide ve Türk basınında değil, bizim ailenin içinde de bir şimşek gibi çakmıştı. Sesi hâlâ kulaklarımdadır.

O duvar
o duvarınız,
vız gelir bize vız!.

Nâzım bu şiirini okurken sanki bizim evin duvarları sarsıyordu. Sarışın, kıvrıkcık saçlı genç adam masanın başında, ayakta okuyordu bu yeni şiirini. Masanın etrafında annem, babam, Vâlâ Nureddin, Peyami Safa ve Mesut Cemil vardı. Bu toplantılar, bizim evde sık sık yapılır, Nâzım'ın şiirlerinden sonra Mesut Cemil tamburunu çalardı. İçki içtikleri için ablamla beni bu sofraya oturtmazlardı. Biz yemeğimizi bitişikteki odada yer, içerideki olayları anahtar deliğinden seyrederdik.

Yaşım, Nâzım'ın şiirlerini anlamaya müsait değildi. Ancak, bildiğim bir şey varsa bütün evi istila ettiğiydi. Derin bir edebî kültürü olan annem, Fikret'i, Namık Kemal'i okurken, şimdi bize sık sık Nâzım'ın şiirlerini okuyordu. Evde hep onun lafı oluyordu. Ben, beş yaşlarında küçücük bir kızdım. Nâzım geldiği vakit beni kucağına alır, saçlarımı okşar, "Allah var mı?" diye acayip sorular sorar, aldığı cevaplara da kahkahalarla gülerdi. Onu çok seviyor, şiirlerinden hiçbir şey anlamadığım halde, büyük bir adam olduğunu hissediyordum.

Daha insancıl, daha adil bir düzen istedim. Direndim, insanları daha mutlu görebilmek için. Yaşam da bu değil mi zaten? Ben de yaşadım bir insan gibi. Kimseye boyun eğmedim. Alnımın teriyle ekme paramı kazanıp namuslu bir insan gibi yaşadım.

Yıldız Sertel, *Ardımdaki Yıllar*'da zorunlu sürgünlüğün gönüllü sürgünlüğe dönüştüğü bir hayatı, kendi hayatını anlatıyor. Kadıköy ve Moda'nın güzel zamanlarında, devrin aydınlarının, gazetecilerinin, siyasetçilerinin uğrak yeri olan o manzaralı evde geçen çocukluğu... Nâzım Hikmet'in evden eksik olmayan neşesi, gücü ve şiirinin şenlikli sesi... Sabiha ve Zekeriya Sertel'le sürgün hayatları... Siyasi baskılar, çalkantılı politik gündem... Mücadeleyle, okumayla, yazmayla, geri çekilme ve ilerlemeyle geçen bir hayat... Türkiye aydınının hayatı...

#birdevriminhikayesi #sosyalizm #nazımhikmet
#eskiistanbul #30lardaçocukolmak #50lerdeaydınolmak

